



Ülkü OCAKLARI Eğitim ve Kültür Vakfı
Stratejik Araştırmalar Birimi

İKLİM KRİZİ ve TÜRKİYE RAPORU

16.03.2021



TAKDİM

Liderimiz Sn. Devlet Bahçeli Beyin 90'lı yıllardan itibaren Milliyetçi Hareket Partisi politikalarını şekillendirmek için temellendirdiği "2023 Lider Ülke Türkiye" vizyonu günümüz Türk Dış Politikasının milli ve stratejik hedeflerinden birisi olmuştur. 2023 ve sonrasında Türkiye'nin dünya üzerinde etkin bir güç odağı olmasını sağlamak ve gelecek nesillere yeni vizyonlar kazandırmak ise küresel gelişmelere karşı "milli" bir ufuk kazanılmasıyla mümkündür. Ülkü Ocakları Eğitim ve Kültür Vakfı bünyesinde kurulan "**Stratejik Araştırmalar Birimi**" ise hem "2023 Lider Ülke Türkiye Vizyonuna" katkı sağlaması hem de Türk milletinin dünyayı Türkçe bakışla okuyabilmesi amacıyla kurulmuştur. Bu minvalde "Uluslararası İlişkiler ve Ülke/Bölge Araştırmaları", "Sosyal ve Eğitim Politikaları Araştırmaları" ve "Hukuk ve Siyaset Araştırmaları" alanlarında bir düşünce merkezi disipliniyle çalışması hedeflenen birim, farklı alanlarda Türk Milletine hizmeti gaye edinmiş akademisyen, lisansüstü öğrencileri ve lisans öğrencilerini de bir araya getirmeyi hedeflemektedir.

SAB'ın yapacağı akademik ve toplumsal araştırmalarının Ülkü Ocakları Genel Merkezi bünyesinde değerlendirilerek yapılacak olan proje-faaliyetlere zemin hazırlaması SAB'ın öncelikli hedefidir. Bunun yanı sıra Türkiye ve Türk Dış Politikasının menfaatine olan uluslararası gelişmelerin çok yönlü bir şekilde değerlendirilmesi yine SAB tarafından hazırlanacak sesli, yazılı ve görsel içeriklerle kamuoyuna aktarılacaktır.



Özet

2020 yılının başında Avustralya'da yaşanan büyük orman yangınları, ABD'de gerçekleşen büyük kasırgalar, ülkemizde ve diğer birçok ülkede yaşanan ve binlerce insanın yaşamına son veren seller iklim krizinin yeryüzü üzerinde izlenen etkileridir. İklim değişikliği nedeniyle ülkemizin tarımsal ve hayvansal üretimi, su kaynakları ve havzaları değişiklik gösterecek, bu sebeple birtakım sosyal ve ekonomik sorunlarla karşılaşacağız. Bu raporda dünyanın ve ülkemizin karşı karşıya olduğu iklim değişikliğinin bilimsel açıklaması, çevresel etkileri, ülkemizin hukuki yükümlülükleri ele alınmıştır.

İthal petrol, kömür ve doğalgaz kaynaklarını bırakarak yenilenebilir enerjiye geçiş Türkiye ekonomisine, çevresine ve insan sağlığına yapacağı katkılar ve bu sayede elde edilecek tasarruflar, mevcut kalkınma ajandasını sürdürerek elde edeceğimiz kazanımlardan fazla olabilir. Raporda, bu konuda yapılmış fayda-maliyet analizi içeren çalışmalara yer verilmiştir. Son olarak raporun son kısmında, ulusal, yerel ve bireysel üç kategoride tavsiyelere yer verilmiştir.



İÇİNDEKİLER

I. Giriş.....	5
II. İklim Krizi Nedir?	5
III. Kısaca İklim Değişiminin Etkileri	6
A. İklim Krize Giden Süreci Kavramlarla Haritalandırılması	6
a) Küresel Isınma Nedir?.....	6
b) Sera Etkisi Nedir?.....	7
c) İklim Değişikliği Nedir?	7
B. Türkiye’de İklim Krizinin Etkileri	8
C. İklim Değişikliği ile Mücadelede Uluslararası Yükümlülükler ve Türkiye	10
1. Rio Konferansına Giden Süreç	11
2. 2000’li Yıllar.....	12
3. 2020 Sonrası: Paris Anlaşması	14
4. Değerlendirme	14
IV. İklim Eylem Planı	15
A. Ulusal İklim Eylem Planı Önerileri.....	16
B. Yerel İklim Eylem Planı Önerileri	19
C. Bireysel İklim Eylem Planı Önerileri.....	20
V. Tavsiyeler.....	22



I. Giriş

4,6 milyar yıldır canlıların bir arada barındığı yerkürenin tarihin farklı dönemlerinde önemli dönüşümler geçirdiği gözlemlenmiştir. Bu dönüşüm sürecinin bugüne yansıyan büyük problemlerinden biri olarak; 2019 yılında Oxford sözlüğünde üzerinde en fazla araştırma yapılan, basın medya kanallarında da sık sık duymaya başladığımız “iklim krizi” kavramını söylemek yanlış olmayacaktır. Bu çalışma, iklim krizi nedir? Ülkemizin ve dünyanın bu konuda geldiği nokta neresidir? Neler yapılabilir? sorularından yola çıkarak hazırlanmıştır.

II. İklim Krizi Nedir?

Dünyanın çeşitli bölgelerinde artık sürekli duymaya başladığımız sel, fırtına, kuraklık, yangın vb. haberleri iklim krizinin bizim için artık uzak bir hedef olmadığını göstermektedir. Yaklaşan tehlikenin ne olduğunu bilmek ve onunla mücadelede risk azaltmaya çalışmak insanlığın ortak problemi haline gelmiştir. Ekonomik yol haritalarıyla her geçen gün tüketmek motivasyonu ile üreten dünya piyasaları için iklim krizi geçirilmiş bir başlık olmanın ötesine geçememiştir. Devletler büyüme hedeflerine, özellikle fosil yakıt kullanan şirketler cirolarından vazgeçememesi nedeni ile önlenmesi güç hale gelmiştir.

Hükümetler arası İklim Değişikliği Paneli (IPCC), küresel iklim değişikliğinin ana nedeninin sera gazı emisyonlarında insan faaliyetleri sonucunda gözlenen artış olduğunu ortaya koymuştur. Başta kömür olmak üzere fosil yakıtların yakılması, atmosferdeki karbondioksit oranının artmasındaki ana sorumludur. IPCC'ye göre 2004 yılındaki insan kaynaklı sera gazı emisyonlarının yüzde 56'sı fosil yakıt kullanımında ortaya çıkan karbondioksite aittir. Ormansızlaşma da yüzde 17'lik bir paya sahiptir.

Fosil yakıtlar arasında ana sorumlu olarak “kömür” karşımıza çıkmaktadır. Küresel ölçekte birincil enerji talebinin yüzde 27'si kömürden sağlanırken, enerji kaynaklı sera gazı emisyonlarının yüzde 43'ü kömür kaynaklıdır. Kömürü yüzde 36 ile petrol, yüzde 20 ile doğalgaz takip eder. Kömür, üretilen bir birim enerji başına doğalgazın 1,7 katı karbondioksiti (CO₂) atmosfere salmaktadır.



III. Kısaca İklim Değişiminin Etkileri

İklim değişikliğinin etkisi sadece sıcaklıklardaki artıştan ibaret değildir. Kuraklık, seller, şiddetli kasırgalar gibi aşırı hava olaylarının sıklığı ve etkisinde artış, okyanus ve deniz suyu seviyelerinde yükselme, okyanusların asit oranlarında artış, buzulların erimesi gibi etkenler sonucunda bitkiler, hayvanlar ve ekosistemlerin yanı sıra insan toplulukları da ciddi risk altındadır. Bilim dünyası, iklim değişikliğinin yıkıcı etkilerini en aza indirmek için ortalama sıcaklıklardaki artışın azami 2°C ile sınırlanması gerektiğini belirtiyor. Bu hedefin tutturulması için atmosferdeki CO2 oranının 450 ppm seviyesini aşmaması gerekiyor.

Mevcut politikalar ve uygulamalar ile bu orandaki artışın devam edeceği öngörülmektedir. Dünya Bankası karbondioksit emisyonlarının şu andaki artış hızıyla 2060 yılında ortalama sıcaklıklardaki artışın 4°C'yi bulacağı uyarısını yaparken, bu artışın etkilerinin özellikle dünyanın yoksul kesimlerce şiddetli bir hissedileceğini belirtmektedir. Tarım ve hayvancılığı derinden etkileyecek olan iklim değişikliği sebebiyle, küresel ve kitlesel göç dalgalarının yaşanması beklenmektedir.

A. İklim Krizine Giden Süreci Kavramlarla Haritalandırılması

a) Küresel Isınma Nedir?

Küresel ısınma, sanayi devriminden beri özellikle fosil yakıtların yakılması, ormansızlaşma, tarımsal etkinlikler ve sanayi süreçleri gibi çeşitli insan etkinlikleri ile atmosfere salınan sera gazlarının atmosferdeki birikimlerindeki hızlı artışa bağlı olarak, şehirleşmenin de katkısıyla doğal sera etkisinin kuvvetlenmesi sonucunda, yeryüzünde ve atmosferin alt katmanlarında saptanan sıcaklık artışı şeklinde tanımlanabilir.¹ Tanımdan da anlaşılacağı gibi, insan kaynaklı iklim değişikliğine ve küresel ısınmaya yol açan sera gazları; çoğunlukla fosil yakıtların yakılması (enerji ve çevrim), sanayi (enerji ilişkili; kimyasal süreçler ve çimento üretimi, vb. enerji dışı), ulaştırma, arazi kullanımı değişikliği, atık yönetimi ve tarımsal (enerji ilişkili; anız yakma, çeltik üretimi, hayvancılık ve gübreleme vb. enerji dışı) etkinliklerden kaynaklanır.

¹ Murat Türkeş, "İklim Değişikliği ve Küresel Isınma Olgusu: Bilimsel Değerlendirme" [E. Karakaya (der.)] Küresel Isınma ve Kyoto Protokolü: İklim Değişikliğinin Bilimsel, Ekonomik ve Politik Analizi, Bağlam Yayınları, 2008, İstanbul, syf. 21- 57.



b) Sera Etkisi Nedir?

İklim değişikliğinin temel nedeni, gezegenimizdeki ışınım dengesinin değişime uğramasıdır. Bu değişimin tespiti uzun süreli veriler ışığında daha anlaşılabilir hale gelmektedir.

Ortalama koşullarda, yerküre/atmosfer sistemine giren kısa dalgalı güneş enerjisi ile sistemden yansıyan uzun dalgalı ışınımının bir dengede olması beklenmektedir. Yerküre/atmosfer sisteminin yapısı içerisinde belirli miktarlarda bulunan ve doğal sera gazları olarak adlandırılan bazı gazlar (örneğin, su buharı, CO₂, CH₄, N₂O ve O₃), Güneş'ten gelen kısa dalga ışınımına karşı geçirgen, buna karşılık geri yansıyan uzun dalgalı ışınımına karşı çok daha az geçirgen bir yapıya sahiptir. Bu etkileşim sonucu, sera gazları dünyadan yansıyan ısı enerjisini tutarak, gezegenimizin sera gazlarının hiç var olmadığı bir duruma göre daha fazla ısınmasını sağlar. Sera etkisi olarak adlandırılan ve yüz milyonlarca yıldan beri gezegenimizin ısı dengesini düzenleyen bu doğal etkileşim sayesinde ortalama gezegen sıcaklığı, sera etkisi olmayan duruma göre yaklaşık 33°C daha yüksektir.

c) İklim Değişikliği Nedir?

İklimin ortalama durumunda ve/veya değişkenliklerinde onlarca yıl ya da daha uzun süre yaşanan istatistiksel olarak anlamlı değişimler olarak tanımlanabilir. Belirli bir bölgede çok sık gözlemlenmeyen aşırı hava olaylarının (yüksek sıcaklık, aşırı yağış) şiddetindeki ve sayısındaki uzun bir zaman dilimi boyunca görülen belirgin artış, iklim değişikliğinin etkilerine işaret edebilir.

İklim değişikliği, gezegenimizdeki doğal iç süreçler ve dış zorlama etmenleri ile atmosferin bileşimindeki ya da arazi kullanımındaki insan kaynaklı (antropojenik) değişiklikler nedeniyle oluşabilir.

Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi iklim değişikliğini şöyle tanımlamaktadır: *“Karşılaştırılabilir zaman dilimlerinde gözlenen doğal iklim değişikliğine ek olarak doğrudan veya dolaylı küresel atmosferin bileşimini bozan insan faaliyetleri sonucunda iklimde oluşan bir değişikliktir.”* İnsan etkinlikleri sonucunda atmosfere salınan sera gazları ve aerosoller, etki süreleri değişmekle birlikte, iklim değişikliklerine neden olabilecek başlıca dışsal zorlama ve etmenlerdir. İklim



değişikliğinin potansiyel 'dış' nedenleri, temel olarak yerkürenin katı kabuğundaki levha hareketleri, Güneş etkinlikleri ve Yerküre ile Güneş arasındaki astronomik ilişkilerdeki değişiklikleri içerir. Başka bir deyişle, dış zorlama ve etmenlerin neden olduğu değişiklikler, iklim sisteminin dışındaki doğal olaylar ile antropojen zorlama ve etmenlerin denetimiyle ve etkisiyle gelişir.

B. Türkiye'de İklim Krizinin Etkileri

Dünyanın birçok noktasında iklim krizine karşı kırılgan noktalar bulunmaktadır. 2020 yılının başında Avustralya'da yaşanan büyük orman yangınları, ABD'de gerçekleşen büyük kasırgalar, ülkemizde ve diğer birçok ülkede yaşanan ve binlerce insanın yaşamına son veren seller iklim krizinin yeryüzü üzerinde izlenen etkileridir.

Ülkemizin bulunduğu Akdeniz Havzası coğrafyası da iklim krizine karşı yerkürenin hassas bölgeleri arasındadır. Akdeniz Havzası'nda 2°C'lik bir sıcaklık artışı gerçekleşeceği bu sebeple de beklenmeyen hava olayları, sıcak hava dalgaları, orman yangınlarının sayısında ve etkisinde artış, kuraklık ve bunlar dolayısıyla biyolojik çeşitlilik kaybı, turizm gelirlerinde azalma, tarımsal verim kaybı yaşanacağı öngörülmektedir.

Ülkemizde gerçekleştirilen çalışmalar ışığında Türkiye'de tarihsel olarak gözlemlenen iklimsel değişikliklerden en dikkat çekici olanları son 42 yılda Türkiye'nin her yerinde sıcaklıkların artıyor olması²; yağışlarda aynı dönem için belirgin bir değişim gözlemlenmemiş olması; son 60 yıllık süreçte dağ buzullarında 10m'lik geri çekilme yaşanması³; deniz seviyelerinin yükseliş trendinde olması; doğal afet sayılarında artış eğilimi gözlemlenmesi, Kızıldeniz üzerinden balon balığı, aslan balığı gibi tropik iklimlerde yaşayan istilacı balık türlerinin Akdeniz sahillerimizde görülmeye başlaması olarak vurgulanmıştır.

² Ömer Lütfi Şen, A Holistic View of Climate Change and Its Impacts in Turkey, İstanbul Policy Center, 2013, İstanbul
³ Sarıkaya, M.A., Türkiye'nin Güncel Buzulları. Fiziki Coğrafya Araştırmaları: Sistemik ve Bölgesel (içinde), 2011, İstanbul, Türk Coğrafya Kurumu Yayınları, 6:527-547.



Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Birleşmiş Milletler nezdinde İklim Değişikliği Ulusal Odak Noktası olarak tanınmıştır. İklim değişikliği Ulusal Odak Noktası olan Bakanlığımız, iklim değişikliği ile ilgili tüm konular için ulusal koordinasyon görevini yürütmektedir.⁴ Bu çerçevede 2011 yılında yayımlanan İklim Değişikliği Ulusal Eylem Planı da Türkiye’de yıllık ortalama sıcaklığın önümüzdeki yıllarda 2,5°-4°C artacağını, artışın Ege ve Doğu Anadolu Bölgeleri’nde 4°C’yi, iç bölgelerinde ise 5°C’ye kadar olacağı öngörürken, Türkiye’nin erken zamanlarda daha sıcak, daha kurak ve yağışlar açısından daha belirsiz bir iklim yapısına sahip olacağını ortaya koymaktadır.

İklim Değişikliği Eylem Planı, Türkiye’nin özellikle su kaynaklarının azalması, orman yangınları, kuraklık ve çölleşme, bunlara bağlı ekolojik bozulmalar gibi olumsuz etkilerden önemli ölçüde etkileneceğini öngörmektedir.

Gelecek senaryolarına bakıldığında ise bulgular⁵ şu şekildedir:

- Sıcaklıklar Türkiye genelinde her yerde ve her mevsim için yükseliş içinde olacak (yaz mevsimindeki artışlar görece olarak daha fazla olacak),
- Türkiye’nin güney kesimlerinde yağış miktarları azalırken, kuzey kesimlerinde yer yer artışlar gözlemlenecek,
- Deniz seviyesi yükselmesi nehir deltalarındaki kıyı kentlerinin düşük kotlu alanlarını etkileyecek,
- Su kıtlığı ve stresi riskleri Türkiye genelinde artacak,
- Özellikle Doğu Karadeniz Bölgesi’nde artacak yağış miktarı heyelan risklerini arttıracak,
- Kar örtüsünün zayıflaması çığ risklerini arttıracak,
- Kuraklık ve sıcak hava dalgası riskleri artacak, şiddetleri güçlenecektir.

⁴ Bununla birlikte, Türkiye Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi’ne taraf olmadan önce kurumsal yapılanmaya gidilmiş ve 2001/2 sayılı Başbakanlık Genelgesi’yle İklim Değişikliği Koordinasyon Kurulu (İDKK) oluşturulmuştur. İDKK, 2013 yılında yeniden yapılandırılarak İklim Değişikliği ve Hava Yönetimi Koordinasyon Kurulu (İDHYKK) adını almıştır. İDHYKK üyeleri aşağıda yer almaktadır: Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Dışişleri Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, Hazine ve Maliye Bakanlığı, Tarım ve Orman Bakanlığı, Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB), Türk Sanayici ve İşadamları Derneği (TÜSİAD), Müstakil Sanayici ve İşadamları Derneği (MÜSİAD)

⁵ Ömer Lütfi Şen, A Holistic View of Climate Change and Its Impacts in Turkey, İstanbul Policy Center, 2013, İstanbul



Benzer şekilde, Doğal Hayatı Koruma Vakfı (WWF) Türkiye Ofisi tarafından gerçekleştirilen Türkiye'nin Yarınları Projesi Sonuç Raporu'na göre iklim değişikliğinin başlıca etkileri şöyle olacaktır:

- Sıcaklık artışı 2030'lu yılların sonuna kadar sınırlı kalacak, bu dönemden sonra hızlı bir artış gözlenecektir,
- Mevsimsel ve bölgesel farklılıklar göstermekle beraber sıcaklık artışının kış mevsiminde 4°C, yazın ise 6°C civarına ulaşması beklenmektedir (1960-1990 döneminde göre),
- Kış yağışlarında Türkiye'nin genelinde azalma görülürken bir tek Kuzey Anadolu'nun doğu yarısında yağışlarda artış görülecektir.
-

C. İklim Değişikliği ile Mücadelede Uluslararası Yükümlülükler ve Türkiye

1970'li yıllar çevre sorunlarına karşı uluslararası bir farkındalığın devletler düzeyinde konferans ve anlaşmalara dönüşmesi bağlamında başladığı yıllar olarak kabul edilebilir. Birleşmiş Milletler (BM) tarafından 5-16 Haziran 1972 tarihlerinde gerçekleştirilen ve sonraları Stockholm Konferansı olarak anılan 113 ülkenin katıldığı "İnsan Çevresi Konferansı" önemli bir adımdır.⁶

Stockholm Konferansı sonucunda, BM Çevre Programı Örgütü (UNEP) kurulması, Çevre Fonu oluşturulması ve 5 Haziran'ın Dünya Çevre Günü olarak kabulü kararlaştırılmıştır.

Ülkemizde ise bu yıllarda şu gelişmeler yaşanmıştır: Çevre kavramına yer veren ilk hükümet programı 1974'te açıklanmış⁷ 1978'de Çevre Müsteşarlığı kurulmuş, 1982 Anayasası ile ilk defa Anayasa metnine çevre ile ilgili düzenlemeler girmiş ve 1983 yılında Çevre Kanunu ve ilgili düzenlemeler çıkarılmıştır.

⁶ U.N Report of the United Nations Conference on the Human Environment, Stockholm 6-15 June 1972, New York, 1973.

⁷ Refet Erim, "Türkiye'de Yasama-Yürütme ve Yargı'nın Çevre Yaklaşımları" İnsan Çevre Toplum (Haz. Ruşen Keleş), 1992, Ankara: İmge Yayınları. s.270.



1. Rio Konferansına Giden Süreç

BM, Aralık 1989 yılında iklim değişikliği, ozon tabakası sorunu, hava, su kaynakları ve okyanusların kirlenmesine karşı mücadele amacıyla Rio Konferansının düzenlenmesini 44/228 numaralı kararıyla kabul etmiştir. Konferans için oluşturulan Hazırlık Komitesine, ülkemizden, Çevre Bakanı başkanlığında ilgili kuruluşların temsilcilerinden oluşturulmuş bir ulusal komite katılmıştır.

Bu konferans, Türkiye'nin günümüze kadar süregelen iklim değişikliği politikasını şekillendirmiş ve temel oluşturmuştur. Ulusal Komite tarafından Rio Zirvesi'ne hazırlık çalışmalarında: *"Türkiye'nin, BM İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi'ne kendi koşullarını, özellikle gelişme düzeyini, kalkınma hedeflerini, tüketim modelini dikkate alarak taraf olması ve ülkelerin yükümlülüklerinin, gelişmişlik düzeylerine, emisyon seviyelerine ve sorumluluklarına göre saptanması gerektiği"* belirtilmiştir.⁸ *"Yürürlükteki enerji politikası gereği, ulusal kaynakların özellikle yerli linyitlerin kullanılmakta olduğu ve gelişmiş ülkeler ile karşılaştırıldığında, enerji tüketiminin çağdaş yaşam düzeyi açısından yetersiz olduğu"* ifade edilmiştir.⁹ Ayrıca, "daha az CO2 salınımı yapan kaynaklara ve daha verimli yakma teknolojilerine yönelmek gerektiği, enerji tasarrufunun artırılması ve araştırma-geliştirme çalışmalarına yer verilerek desteklenmesi gereği de vurgulanmıştır."¹⁰

İklim değişikliğiyle mücadele söz konusu olduğunda önde gelen uluslararası düzenlenmelerden birisi olan BM İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi Rio Konferansında kabul edilmiştir.¹¹ Rio Konferansında 5 temel konu başlığı üzerinde müzakereler yürütülmüştür: 1) İklim Değişikliği 2) Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi 3) Rio Deklarasyonu 4) Gündem 21 5) Ormanların Korunması ve Geliştirilmesine İlişkin Prensipler Listesi.

⁸ Murat Türkeş, "Küresel iklimin korunması, İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi ve Türkiye", TMMOB Makina Mühendisleri Odası, Süreli Teknik Yayın 61, 2001, s.10; Devlet Planlama Teşkilatı, Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, İklim Değişikliği Özel İhtisas Komisyonu Raporu, 2000, s. 16 bknz <http://ekutup.dpt.gov.tr/cevre/oik548.pdf>

⁹ Türkeş, a.g.e. s.10; Rio Konferansına giden süreçle ilgili Adalet Alada, Ergun Gürpınar, Sevim Budak, "Rio Konferansı Üzerine Düşünceler", İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, Sayı: 3-4-5, 2012.

¹⁰ Türkeş, a.g.e, s.11

¹¹ Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi, metnin Türkçe çevirisi için bknz: <https://iklim.csb.gov.tr/birlesmis-milletler-iklim-degisikligi-cerceve-sozlesmesi-i-4362>



Ülkemiz, iklim değişikliği sözleşmesi dışındaki diğer temel konu başlıklarını kabul etmiş ve imzalamıştır. BM İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi, iklim değişikliğinin ana sebebi olan karbondioksit ve sera gazı emisyonunun azaltılmasına ilişkin alınacak tedbirler (Ek-1) ile bu tedbirlerin finansmanı konusunda gelişmekte olan ülkelere teknoloji transferini (Ek-2) öngörmektedir. Sözleşmenin 2. maddesi uyarınca sözleşmenin nihai amacı “Sözleşme’nin ilgili hükümlerine göre, atmosferdeki sera gazı birikimlerini, iklim sistemi üzerindeki tehlikeli insan kaynaklı etkiyi önleyecek bir düzeyde tutmayı başarmak” olarak tanımlamıştır. Bu amaç “Böyle bir düzeye, ekosistemlerin iklim değişikliğine doğal bir şekilde uyum sağlamasına, gıda üretimini tehdit etmeyecek ve ekonomik kalkınmanın sürdürülebilir şekilde devamına izin verecek bir zaman dahilinde ulaşılmalıdır” hükmü ile nitelikli bir hal almıştır.¹² Sera gazı salınımlarıyla ilgili yükümlülükler ise “*gelişmiş ülkelerin insan kaynaklı (antropojen) sera gazı salınımlarını 2000 yılına kadar 1990 yılı düzeyine indirmeleri*” şeklinde yer almıştır.¹³

Ülkemiz, görüşmeler sona erdiğinde bu sözleşmeyi imzalamamış ve taraf olmamıştır, zira öncelikle ülkemiz gelişmiş olan ülke özellikleri göstermekteyken sözleşme kapsamında gelişmiş ülke olarak kabul edilmiştir. Bu kategoride yer almak ülkemize mali yükümlülükler ve endüstrisine de sınırlamalar getirecek; öte yandan ülkemizin bu sözleşmeye gelişmekte olan ülke olarak taraf olması halinde ise çevreye duyarlı teknolojilerin ve finansmanların ülkemize aktarılması söz konusu olacaktı.

Rio Konferansı hazırlık çalışmalarında kabul edilen ilkeler sonraki yıllarda da uluslararası taahhüt ve sözleşmelere ülkemizin yaklaşımını etkilemiştir. Bu sebeple, Türkiye 1990’lı yıllardan 2000’li yıllara kadar küresel iklim değişikliğiyle mücadelede uluslararası yükümlülükler üstlenmemiş, kalkınma ajandası ve teknolojiye erişim ön planda tutulmuştur.

2. 2000’li Yıllar

Ülkemiz, BM İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi’ne taraf olabilmenin koşulu olarak, gelişmekte olan ülkeler listesinde yer almayı istemiştir. Ancak taraf ülkeler Türkiye’nin gönüllü de olsa bir yükümlülük

¹² a.g.e.

¹³ a.g.e.



almasını istemektedirler. *“Türkiye’nin tüm çabalarına ve beklentilerine karşın, Sözleşme’nin 1998 yılında Buenos Aires’te yapılan TK-4 ve 1999 yılında Bonn’da yapılan TK-5 toplantılarında, Türkiye’nin Sözleşme’nin Eklerinden çıkma istemi esas olarak ABD’nin ve AB’nin karşı çıkması sonucunda kabul edilmemiştir.”*¹⁴

2001’de gerçekleştirilen 7. Taraflar Konferansı’nda alınan 26/CP.7 sayılı Kararla Türkiye’nin adı EK-II listesinden çıkarılmış fakat özel şartları kabul edilerek EK-I listesinde kalmıştır. 24 Mayıs 2004’te ise ülkemiz 189. Taraf olarak sözleşmeye katılmıştır. Sözleşme kapsamında gelişmiş ülkeler ve Ek-I’de yer alan diğer Taraflar sera gazı emisyon azatlımı yapmakla; gelişmiş ülkeler ve Ek-II’de yer alan diğer Taraflar da diğer ülkelere mali destek sağlamakla yükümlüdür.

Bir başka anlatımla, ekonomisi fosil yakıtlara ve enerji yoğun üretimlere bağlı olan ve bu yüzden de alternatif kaynaklara geçişte zorlanacak Türkiye’nin Sözleşmedeki yükümlülükleri özellikle de salınımları azaltma yükümlüğünü gerçekleştirmesi konusundaki yaşadığı zorlukları dikkate alınmıştır. Sera gazı salınımlarını 2000 yılı sonrası azaltmaya yönelik yasal yükümlülükler esas olarak Kyoto Protokolünde yer almaktadır. Türkiye 5386 Sayılı Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesine Yönelik Kyoto Protokolüne Katılmamızın Uygun Bulunduğuna Dair Kanun’un 5 Şubat 2009’da Türkiye Büyük Millet Meclisi’nce kabulü ve 13 Mayıs 2009 tarih ve 2009/14979 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararı’nın ardından 26 Ağustos 2009 tarihinde Kyoto Protokolü’ne taraf olmuştur. Türkiye, EK-I taraflarının sayısallaştırılmış salım sınırlama veya azatlımı yükümlülüklerinin tanımlandığı Protokol EK-B listesine dâhil edilmemiştir. Dolayısıyla, Protokol’ün 2008-2012 yıllarını kapsayan birinci yükümlülük döneminde Türkiye’nin herhangi bir sayısallaştırılmış salım sınırlama veya azatlım yükümlülüğü bulunmamaktadır.¹⁵ Ülkemiz 2013 Ocak ayında başlayan Kyoto Protokolünün İkinci Yükümlülük Döneminde de herhangi bir sorumluluk üstlenmemiştir.

¹⁴ DPT, İklim Değişikliği Özel İhtisas Komisyonu Raporu, s. 18.

¹⁵ Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, “Kyoto Protokolü”, <https://iklim.csb.gov.tr/kyoto-protokolu-i-4363> ; Dışişleri Bakanlığı, “Kyoto Protokolü”, <http://www.mfa.gov.tr/kyoto-protokolu.tr.mfa> ; Murat Türkeş, “İklim Değişikliği: Türkiye-İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi İlişkileri ve İklim Değişikliği Politikaları”, Vizyon 2023: Bilim ve Teknoloji Stratejileri Teknoloji Öngörü Projesi, Çevre ve Sürdürülebilir Kalkınma Paneli Vizyon ve Öngörü Raporu, TÜBİTAK, 2002



3. 2020 Sonrası: Paris Anlaşması

Kyoto Protokolü'nün 2020 yılında sona erecek olması sebebiyle, 2015 yılında Fransa'nın Paris kentinde gerçekleştirilen 21. Taraflar Konferansı'nda (COP21), 2020'den sonra geçerli olacak Paris Anlaşması kabul edilmiştir. Ülkemiz ise Paris Anlaşması'nı, 22 Nisan 2016 tarihinde, New York'ta düzenlenen Yüksek Düzeyli İmza Töreni'nde 175 ülke temsilcisiyle birlikte imzalamış, henüz taraf olmamıştır.

Ülkemiz Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesinde olduğu gibi Paris Anlaşmasında da EK 1 ülkesi yani gelişmiş ülke olarak kabul edilmektedir. Rio Zirvesi'ne hazırlık çalışmaları aşamasında kabul edilen temel prensipler çerçevesinde ülkemiz, Türkiye, Paris Anlaşması kapsamında iki konunun önemi üzerinde durmakta ve bu hususların çözümüne odaklanmaktadır: 1) Türkiye'nin finans ve teknoloji desteklerine erişebilmek bakımından kendisi ile benzer konumdaki ülkelerle aynı şekilde muamele görmesi, 2) Türkiye'nin ekonomik büyüme, nüfus artışı gibi ölçütler dikkate alındığında mutlak emisyon azalımı yapması imkansızdır. Bu hususun kayıt altına alınması gerekmektedir.¹⁶

Türkiye, Paris Anlaşmasına taraf olmamakla birlikte, Niyet Edilen Ulusal Katkı Beyanını 30 Eylül 2015 tarihinde Sözleşme Sekretaryasına sunmuştur. Türkiye'nin ulusal katkı beyanına göre, sera gazı emisyonlarının 2030 yılında referans senaryoya (BAU) göre artıştan %21 oranına kadar azaltılması öngörülmüştür.¹⁷

4. Değerlendirme

Ülkemizin, 1990 yılından bugüne kadar çeşitli iklim değişikliği müzakerelerinde ileri sürdüğü ve temel aldığı prensipler şöyle olmuştur: 1) kalkınma bağlamında kendisinin özel şartlarının ve konumunun kabul edilmesi 2) Sözleşme hazırlık müzakerelerinde daima gelişmiş ülkeler kategorisine eklenen ve mali yükümlülük üstlenmesi istenen ülkemizin bu kategoriden çıkarılması. Dışişleri Bakanlığımızca da ifade edildiği üzere "iklim değişikliğiyle mücadele ve uyum çalışmaları salt bir çevre sorunu olarak

¹⁶ Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, a.g.e.

¹⁷ Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, "Paris Anlaşması", <https://iklim.csb.gov.tr/paris-anlasmasi-i-98587> Niyet Edilen Ulusal Olarak Belirlenmiş Katkı Beyanı için bkz: <https://webdosya.csb.gov.tr/db/iklim/icerikler/indc-turkey-tur-20191210125308.doc>



algılanmamalıdır. Esasen, bu mücadele gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin izleyeceği büyüme stratejilerini, enerji politikalarını, sağlık ve tarımla ilgili programlarını, su kaynaklarının kullanımını, gıda güvenliğini, düşük karbonlu ekonomiye geçiş ve sürdürülebilir kalkınma hedeflerini doğrudan etkileyebilecek ve bunların geliştirilmesinde belirleyici olabilecektir. Bu hedeflerin gerçekleştirilebilmesi için gelişmiş ülkelerin, finansman, teknoloji transferi ve kapasite geliştirme taahhütlerini yerine getirmesi önem taşımaktadır.”¹⁸ Dolayısıyla kalkınma öncelikli bir yaklaşım benimsenmektedir.

Bununla birlikte, önümüzdeki süreçte ülkemizin özel şartlarının kabulü ile Paris Anlaşmasına taraf olma imkânı doğabilecektir. Kabul ettiğimiz salınım azaltma taahhüdü yetersiz geldiği takdirde, sözleşme uyarınca müzakere süreci başlayabilir.

1990 yılından bu yana benimsediğimiz katı hukuki-politik çizgiyi esneterek Paris Anlaşmasına taraf olmak milli çıkarlarımız bağlamında yeniden müzakere edilebilir. Zira Türkiye Kyoto BM İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi müzakereleri altında Ek I kapsamında olup da geçiş ekonomisi olmayan ve “özel şartları” Taraflar Konferansı kararlarıyla kabul edilmiş olan tek ülkedir. İthal petrol, kömür ve doğalgaz kaynaklarını bırakarak yenilenebilir enerjiye geçiş Türkiye ekonomisine, çevresine ve insan sağlığına yapacağı katkılar ve bu sayede elde edilecek tasarruflar, mevcut kalkınma ajandasını sürdürerek elde edeceğimiz kazanımlardan fazla olabilir. Bu konuda Paris Anlaşması kapsamında elde edilecek kazanımlar ile mevcut ajandamızın sürdürülmesi başlıklarını kapsamlı fayda-maliyet, kar-zarar analizi yapılması karar alma mekanizmalarına yardımcı olacaktır.

IV. İklim Eylem Planı

İnsan faaliyetleri sonucunda artan fosil yakıt kullanımının azaltılmaması, ülkelerin etkin iklim eylem planları oluşturmaması vb. sebeplerle iklim krizinin etkileri hızla artmaktadır. Buna bağlı olarak da araştırmalar insanlık için 2030’lu yıllara gelindiğinde karamsar bir gelecek çizmektedir. Türkiye, iklim krizinin etkilerinde küresel sera gazı salımının 0,94’ünden sorumludur. Bu oran diğer ülkelerle karşılaştırıldığında azımsanmayacak derecede etkilidir. Türkiye’nin sorumluluk haritasına

¹⁸ Dışişleri Bakanlığı, “Paris Anlaşması” <http://www.mfa.gov.tr/paris-anlasmasi.tr.mfa>



baktığımızda da 1990'dan bu yana sera gazı salımı yüzde 110,4 oranındadır, sadece 2007'den 2020'ye ise yüzde 50 oranında artırmıştır.

Küresel ısınmayı en aza indirmek için yapılan anlaşmalarda ülkelerin verdiği niyet beyanına göre küresel ısınma en kötü ihtimalle 2 derecede tutulmalıdır ama dünya bugün, Türkiye gibi hareket ederse küresel ısınma 2 derece değil 5 derece düzeylerinde olacaktır. Bu sebeple Türkiye için ciddi bir hızla artan sera gazı salımından ve sorumluluktan bahsetmekteyiz.

İnsani gelişmedeki ilerlemelerin Gayri Safi Yurtiçi Hasıladan ayrılarak, insanların yaşamlarını gerçekten ölçen bir ölçüye doğru yöneltecek tartışmalara yön vermek üzere yayınlanan İnsani Gelişme Raporu, her yıl ülkelerdeki yaşam kalitesinin ne kadar yükseldiğini ortaya koyarken 2020 yılında insanların gezegenin geleceğini şekillendiren baskın kuvvet olduğu, "Antroposen" diyebileceğimiz yeni bir jeolojik çağa vurgu yapmaktadır. Rapora göre, insanlığın gezegen üzerindeki baskısının artması sonucu iklim değişikliğinin etkileri artmakta, biyo-çeşitlilik hızla çökmekte, kuraklık artmakta, olası bir gıda kriziyle karşılaşmak üzereyiz.

Rapor, gezegensel baskıları hafifletirken insan özgürlüklerini genişleten eşit bir dönüşüm çağrısında bulunmaktadır. İnsanların Antroposen'de gelişmesi için, yeni gelişme yollarında şu üç şey yapılmalıdır: Eşitliği artırmak, inovasyonu beslemek ve doğayı gözetme duygusu aşılama.

Rapor, önerilerini değişim mekanizmaları temelinde düzenlemektedir: Sosyal normlar ve değerler, teşvikler ve düzenlemeler ve doğa temelli insani gelişme. Her değişim mekanizması, her birimize, hükümetlere, şirketlere, siyasi liderlere ve sivil toplum liderlerine üstlenebilecekleri birden çok rol biçmektedir.

A. Ulusal İklim Eylem Planı Önerileri

Türkiye'nin diğer her ülke gibi fosil yakıt kullanımıyla, arazi kullanımıyla vs. iklim değişikliğinin etkilerinin artmasında etkisi bulunmaktadır. Oranı ne kadar az olursa olsun küresel ısınma üzerinde etkisi bulunan her ülke gelecek için harekete geçmelidir.



Türkiye, iklim eylem planını *“Türkiye’nin iklim değişikliğiyle küresel mücadele kapsamında temel amacı, insanlığın ortak kaygısı olan iklim değişikliğini önlemeye yönelik uluslararası taraflarla iş birliği içerisinde, tarafsız ve bilimsel bulgular ışığında ortak akılla belirlenmiş küresel çabalara, sürdürülebilir kalkınma politikalarına uygun olarak, ortak fakat farklılaştırılmış sorumluluklar prensibi ve Türkiye’nin özel şartları çerçevesinde katılmaktır.”* olarak açıklamıştır. Bu çerçevede 2020 İnsani Gelişim Raporu dikkate alınarak iklim eylem planı insan temelli sürdürülebilir kalkınma amaçlarıyla değil doğa temelli sürdürülebilir yaşam amaçlarıyla oluşturulması göz ardı edilmemelidir. Aşırı tüketim yerine ihtiyaca dayalı tüketime odaklanılmalı, aşırı büyüme yerine gezegenin sınırlarını dikkate alarak büyüme hedefi konulması düşünülmelidir. Türkiye’de iklim eylemi sosyal politika alanı olarak ele alınarak ona göre bir yol haritası çizilmesi ulusal kalkınma hedeflerimizi ve iklim değişikliği ile mücadele hedeflerimize ulaşma noktasında yararlı olabilir.

Türkiye’de fosil yakıtla bağlı enerji üretiminden vazgeçiş ve yenilenebilir enerji kaynaklarına yatırım yapmak ekonomik büyümeyi düşürecek yargısı taşımaktadır. Bu sebeple Paris Anlaşmasını onaylamaktan da çekinmektedir. WWF-Türkiye ve Sabancı Üniversitesi İstanbul Politikalar Merkezi iş birliğiyle hazırlanan *“Türkiye için Düşük Karbonlu Kalkınma Yolları ve Öncelikleri”* raporu ise Türkiye'nin karbon emisyonlarını azaltabileceğini, bunu yaparken ise ekonomik büyümenin devamının mümkün olduğunu göstermektedir.

New Climate Institute (NCI) ile Avrupa İklim Ağı (CAN Europe) tarafından Türkiye İklim Ağı’nın desteği ile hazırlanan *“İklim Hareketine Geçmenin Yan Faydaları: Türkiye İklim Taahhüdünün Değerlendirmesi Raporu”* da Paris Anlaşması’na uyumlu politikaların Türkiye için daha güçlü ekonomi anlamına geldiğini göstermektedir. Raporda yapılan analiz, 1,5°C ve 2°C derece hedeflerine uygun bir şekilde, Türkiye’nin yüzde 100 yenilenebilir enerjiyi ve enerji verimliliğini önceleyen bir patikayı takip ettiği takdirde, fosil yakıtlara bağlı enerji ithalatından 23 milyar dolar tasarruf edebileceğini, 2030 yılına kadar hava kirliliğine bağlı toplam 35 bin ölümü engelleyebileceğini ve enerji sektöründe 64 bin yeni iş imkânı yaratabileceğini göstermektedir. Yapılan başka çalışmalar ise iklim değişikliği etkilerinin neden olacağı kayıp ve zararların mal olacağı insan hayatları ile ülke ekonomisine etkilerini ortaya koymaktadır.



Bu çerçevede Türkiye Paris Anlaşmasına milli çıkarlarımız göz önünde tutularak taraf olunabilmesi söz konusu olabilir. Bunun yanı sıra ülkemiz şu politika başlıklarını gündeme alabilir: karbon vergisi toplanması, yenilenebilir yatırım fonu oluşturulması, enerji verimliliğinde gerçekleşen teknolojik gelişmelerin uygulanması. Önerilen bu sistem ile vergiler toplanır, toplanan vergiler ile fon oluşturulup yenilenebilir enerji kaynaklarından enerji üretmek için kullanılır ve teknolojik gelişmeler desteklenip uygulanır hale getirilebilir. Bunun yanında sera gazı emisyonlarının sınırlandırılmasına ve enerji verimliliğine yönelik uluslararası metinlerle bütünleşik yasal düzenlemeler yapılabilir.

Enerji alanında Ar-Ge çalışmaları desteklenebilir, teşvik sistemiyle arttırılabilir ve özellikle üniversite mezunlarına bu alanlarda istihdam oluşturulabilir. Temiz enerjinin üretim ve kullanımdaki payı ile elektrik üretiminde yenilenebilir enerji kullanımı arttırılması için çalışmalar yapılabilir. Özellikle Türkiye'nin Avrupa'nın en çok güneş alan ülkesi olması sebebiyle bu potansiyel "güneş tarlaları" ile değerlendirilebilir.

Etkin atık yönetiminin sağlanması için vahşi depolama ve çöp dökme sahalarının kapatılması ve AB ile uyumlu Entegre Atık Yönetimi anlayışı ile Katı Atık Ana Planı (KAAP/2010) kapsamında öngörülen geri kazanım tesislerinin kurulması elzemdir. Bununla birlikte bireysel eylem planlarını destekleyecek biçimde tek kullanımlık plastiklerin yasaklanması gündeme alınabilir.

Kuraklığın iklim değişikliğinin bir sonucu olduğu kabul edilmelidir. Tarımda vahşi su kullanımına çözümler üretilmeli, damlama sulama yöntemi teşvik edilmeli ve gelir düzeyi düşük çiftçilere ücretsiz bir biçimde sağlanmalıdır. Arazi kullanımı ve ormancılık konularında iklim değişikliği ile mücadeleyle yönelik gerekli yasal düzenlemeler yapılmalı, ormanların herhangi bir amaçla kullanıma açılmaması sağlanmalıdır.

Tüm bunların yanı sıra iklim krizinin etkilerinin toplumun her kesimini aynı derecede etkilemediği bilinmelidir. İklim krizinde toplumsal ve siyasal dönüşüm sağlanırken bu dönüşümün adil bir dönüşüm olması gerekmektedir. Bu noktada devlet iklim eylem planını oluştururken "iklim adaletini" gözetmelidir.



B. Yerel İklim Eylem Planı Önerileri

Kentler iklim değişikliğine sebep olan sera gazı emisyonlarında kayda değer bir paya sahiptir. Bu sebeple yerel yönetimler kenti besleyen kritik sektörleri (enerji, bina, ulaşım, atık vs.) yeniden ele alıp kent planlama pratiklerini iklim değişikliğine uyumlu hale getirmelidir. Belirtilen ulusal eylem planlarının uygulanabilmesi için yerel yönetimler tarafından kent eylem planları oluşturulup ulusal eylem planları desteklenmelidir. Belediye dışındaki diğer kent paydaşları tarafından kentin eylem planlarıyla uyumlu iklim eylemleri oluşturulmalı ve uygulanmalıdır. Yerel yönetimler tarafından oluşturulacak planlamaların her safhasında da paydaşlar ve topluluklar sürece dahil edilmelidir.

Planlamanın başlangıcında kentin sera gazı envanteri çıkarılmalı, iklim değişikliğinin kenti nasıl etkileyeceği belirlenmeli, ulusal eylem planı ile uyumlu bir emisyon azaltım hedefi konmalıdır.

Kamu kurumları, sivil toplum kuruluşları, özel şirketler binalarında enerji verimliliği haritası çıkartmalı ve çoğunlukla yenilenebilir enerji kaynağına geçmelidirler. Toplam kullanım alanı 10 bin metrekarenin üzerindeki ticari ve kamu binalarında standartları sağlayan ısı yalıtımı ve enerji verimli sistemler oluşturulmalıdır. Fosil yakıt kullanımı kademeli olarak azaltılmalı veya tamamen terk edilmelidir. Bu kurumların yenilenebilir enerjiye geçişte maliyetlerinin belirli bir kısmı devlet tarafından karşılanmalı ve bu dönüşüm teşvik edilmelidir. Şehirselleştirme tasarımı yapılmalı ve yeşil binalar inşa edilmelidir.

Kentin iklim dostu ulaşımı planlanmalı, bisiklet yolları gibi alternatif şehir içi ulaşım hizmetlerine ve toplu taşıma sistemine yatırım yapılmalı ve bu sistemlerin kullanımı için özendirici faaliyetlerde bulunup teşvik edilmelidir. Yerel yönetimler kendi araç filosuna, toplu taşıma araçlarına alternatif yakıtlarla çalışan araçları dahil etmelidir.

Kentlerde etkin atık yönetimi sağlanmalıdır. Atık miktarının azaltımı, geri dönüşüm ve yeniden kullanım özendirilmelidir. Katı atık depolama sırasında ortaya çıkan metan gazı ısıtma ve enerji elde etme amacıyla kullanılmalıdır. Kentte bulunan binalarda atık yönetmeliği zorunlu tutulmalıdır. Lokantalardan, kamu kurumlarından, özel şirketlerden ve özel mülklerden çıkan gıda atıklarının



toplanıp temiz toprağa dönüştürüleceği bir sistem kurulmalı ve bu sistemin uygulanacağı kompost tesisleri kurulmalıdır.

Kentlerde ormanların ve tarım arazilerinin muhafazası sağlanmalı ve bu alanların iklim değişikliğinin uyumu için bilgi kapasitesi artırılmalıdır. Ürün, toprak ve suyun etkin yönetimine ilişkin Ar-Ge faaliyetleri geliştirilmeli ve yaygınlaştırılmalıdır. Toprağına uygun ekim yapılmalıdır. Tarımsal kuraklık için afet analizi yapılmalı ve izlenmelidir. Yer altı sularının, tarım toprağının zehirlenmemesi ve pestisitlerin yaydığı gazın en aza indirilmesi için tarım zehirleri yasaklanmalı ve çiftçilere alternatif yöntemler (örneğin, zararlı böceklerle karşı yararlı böcekler uygulaması gibi) sunulmalıdır.

Kentin ağaçlandırma çalışmaları yaygınlaştırılmalı, kentin yağmur suyunu tutabilmesi için geçirgen yüzeyler üzerine inşa edilip yağmurun yer altı suyunu beslemesi (örneğin, asfalt yerine kilit taşı döşemesi) sağlanmalıdır. Kuraklıkla mücadelede suyun arzını arttıracak projeler suyun döngüsüne zarar vereceği için onun yerine su verimliliği ve su tasarrufuna yönelik projeler yapılmalıdır. Bu altyapı sistemleri kamu tarafından geliştirilmeli ve hizmeti sağlanmalıdır.

C. Bireysel İklim Eylem Planı Önerileri

Bireysel iklim eylemini desteklemek için yerel yönetimlerin, sivil toplum kuruluşlarının, üniversitelerin ve diğer paydaşların kendi eylem planlarına bireylerin bilinçlenmesini ve iklim değişikliği konusunda kapasitelerinin artmasını sağlayacak uygulamaları eklemesi gerekmektedir. Bu çerçevede gerekli eğitimler verilmeli ve bu eğitimler ebeveynlere yönelik, gençlere yönelik, çocuklara yönelik şeklinde ayrılmalıdır. Toplumun her bireyi, her gelir düzeyinden insan bu eğitim sistemine dahil edilmelidir.

Ev içi tasarruf ve atık yönetimi konusunda çeşitli teşvikler yapılmalı ve bireyler yönlendirilmelidir. Ev içi gıda atıklarının toplanıp kompost yapılması teşvik edilmelidir. Yaş grubu fark etmeden enerji tasarrufu, su tasarrufu gibi konularda aile bireyleri duyarlı olmalıdır. Sivil toplum kuruluşları tarafından yapılacak eğitimlerle bireylerin buldukları bölgede yerel yönetimlere iklim eylemi uygulanması yönünde baskı yapabilecek kapasiteye erişmesi sağlanmalıdır.



Ülkü Ocakları Eğitim ve Kültür Vakfı
Stratejik Araştırmalar Birimi

Atık ve enerji tüketimine bağlı olarak bireylere sınırlar getirilmeli, periyodik aralıklarla denetim ve yaptırımlar uygulanmalıdır.



V. Tavsiyeler

Ulusal Eylem Planı Tavsiyeler

- 1- Aşırı tüketim yerine ihtiyaca dayalı tüketime odaklanılmalı, aşırı büyüme yerine gezegenin sınırlarını dikkate alarak büyüme hedefi konulması düşünülmelidir.
- 2- Türkiye’de iklim eylemi sosyal politika alanı olarak ele alınarak ona göre bir yol haritası çizilmesi ulusal kalkınma hedeflerimizi ve iklim değişikliği ile mücadele hedeflerimize ulaşma noktasında yararlı olabilir.
- 3- Bu çerçevede Türkiye Paris Anlaşmasına milli çıkarlarımız göz önünde tutularak taraf olunabilmesi söz konusu olabilir.
- 4- Karbon vergisi getirilebilir.
- 5- Yenilenebilir yatırım fonu oluşturulabilir.
- 6- Enerji verimliliğinde gerçekleşen teknolojik gelişmelerin uygulanması teşvik ve takip edilebilir.
- 7- Enerji alanında Ar-Ge çalışmaları desteklenebilir, teşvik sistemiyle arttırılabilir ve özellikle üniversite mezunlarına bu alanlarda istihdam oluşturulabilir.
- 8- Temiz enerjinin üretim ve kullanımdaki payı ile elektrik üretiminde yenilenebilir enerji kullanımı arttırılması için çalışmalar yapılabilir.
- 9- Türkiye’nin Avrupa’nın en çok güneş alan ülkesi olması sebebiyle bu potansiyel “güneş tarlaları” ile değerlendirilebilir.
- 10- Etkin atık yönetiminin sağlanması için vahşi depolama ve çöp dökme sahalarının kapatılması ve AB ile uyumlu Entegre Atık Yönetimi anlayışı ile Katı Atık Ana Planı (KAAP/2010) kapsamında öngörülen geri kazanım tesislerinin kurulması elzemdir.
- 11- Tarımda vahşi su kullanımına çözümler üretilmeli, damlama sulama yöntemi teşvik edilmeli ve gelir düzeyi düşük çiftçilere ücretsiz bir biçimde sağlanmalıdır.

Yerel Eylem Planı Tavsiyeler

- 1- Yerel yönetimler kenti besleyen kritik sektörleri (enerji, bina, ulaşım, atık vs.) yeniden ele alıp kent planlama pratiklerini iklim değişikliğine uyumlu hale getirmelidir.



- 2- Yerel yönetimler tarafından kent eylem planları oluşturulup ulusal eylem planları desteklenmelidir.
- 3- Belediye dışındaki diğer kent paydaşları tarafından kentin eylem planlarıyla uyumlu iklim eylemleri oluşturulmalı ve uygulanmalıdır.
- 4- Yerel yönetimler tarafından oluşturulacak planlamaların her safhasında da paydaşlar ve topluluklar sürece dahil edilmelidir.
- 5- Kentlerin sera gazı envanteri çıkarılmalı, iklim değişikliğinin kenti nasıl etkileyeceği belirlenmeli, ulusal eylem planı ile uyumlu bir emisyon azaltım hedefi konmalıdır.
- 6- Kamu kurumları, sivil toplum kuruluşları, özel şirketler binalarında enerji verimliliği haritası çıkartmalı ve çoğunlukla yenilenebilir enerji kaynağına geçmelidirler.
- 7- Toplam kullanım alanı 10 bin metrekarenin üzerindeki ticari ve kamu binalarında standartları sağlayan ısı yalıtımı ve enerji verimli sistemler oluşturulmalıdır.
- 8- Fosil yakıt kullanımı kademeli olarak azaltılmalı veya tamamen terk edilmelidir. Yenilenebilir enerjiye geçişte maliyetlerinin belirli bir kısmı devlet tarafından karşılanmalı ve bu dönüşüm teşvik edilmelidir. Şehirsel tasarım yapılmalı ve yeşil binalar inşa edilmelidir.
- 9- Kentin iklim dostu ulaşımı planlanmalı, bisiklet yolları gibi alternatif şehir içi ulaşım hizmetlerine ve toplu taşıma sistemine yatırım yapılmalı ve bu sistemlerin kullanımı için özendirici faaliyetlerde bulunup teşvik edilmelidir.
- 10- Kentlerde etkin atık yönetimi sağlanmalıdır. Atık miktarının azaltımı, geri dönüşüm ve yeniden kullanımı özendirilmelidir.
- 11- Katı atık depolama sırasında ortaya çıkan metan gazı ısıtma ve enerji elde etme amacıyla kullanılmalıdır.
- 12- Kentte bulunan binalarda atık yönetmeliği zorunlu tutulmalıdır.
- 13- Kentlerde ormanların ve tarım arazilerinin muhafazası sağlanmalı ve bu alanların iklim değişikliğinin uyumu için bilgi kapasitesi artırılmalıdır.
- 14- Yer altı sularının, tarım toprağının zehirlenmemesi ve pestisitlerin yaydığı gazın en aza indirilmesi için tarım zehirleri yasaklanmalı ve çiftçilere alternatif yöntemler (örneğin, zararlı böceklerle karşı yararlı böcekler uygulaması gibi) sunulmalıdır.



15- Kentin ağaçlandırma çalışmaları yaygınlaştırılmalı, kentin yağmur suyunu tutabilmesi için geçirgen yüzeyler üzerine inşa edilip yağmurun yer altı suyunu beslemesi (örneğin, asfalt yerine kilit taşı döşemesi) sağlanmalıdır

Bireysel Eylem Planı Tavsiyeler

- 1- Bireylerin bilinçlenmesini ve iklim değişikliği konusunda kapasitelerinin artmasını sağlayacak eğitimler düzenlenmelidir.
- 2- Ev içi tasarruf ve atık yönetimi konusunda çeşitli teşvikler yapılmalı ve bireyler yönlendirilmelidir. Ev içi gıda atıklarının toplanıp kompost yapılması teşvik edilmelidir.
- 3- Yaş grubu fark etmeden enerji tasarrufu, su tasarrufu gibi konularda aile bireyleri duyarlı olmalıdır.
- 4- Atık ve enerji tüketimine bağlı olarak bireylere sınırlar getirilmeli, periyodik aralıklarla denetim ve yaptırımlar uygulanmalıdır.